

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
Postboks 8013 DEP
0030 OSLO

Vår dato:	01.03.2024	Vår referanse:	202341488-7	Vår saksbehandler:
Deres dato:		Deres referanse:	23/5967-1	Monica Ness

Trøndelag fylkeskommunes høringsuttalelse til NOU 2023:25 Omstilling til lavutslipp - Veivalg for klimapolitikken mot 2050 - Klimautvalget 2050

Vi viser til Klima- og miljødepartementets brev av 31. oktober 2023 vedrørende høring av Klimautvalgets NOU 2023:25 Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050.

Fylkestinget behandlet Trøndelag fylkeskommunes høringsuttalelse i møte 29. februar 2024, og fattet vedtakspunktene nedenfor.

Trøndelag fylkeskommune har følgende kommentarer til Klimautvalgets utredning:

1. Utredningen beskriver utfordringsbildet oversiktlig og tydelig, og gir en god oversikt over mange av dilemmaene Norge står overfor for å bli et lavutslippssamfunn.
2. Ungdommene, som representerer framtiden, bør få en tydeligere stemme inn i klimadebatten. Det er viktig å tilrettelegge for ungdomsdeltakelse i klimadiskusjonene og -arbeidet. Hvordan dette kan gjøres er ikke belyst i utredningen.
3. Rammeverket UFF (unngå-flytte-forbedre) er et godt rammeverk for en ny forvaltning av knappe ressurser. Dette må ses i sammenheng med hvordan det bør og kan jobbes mer systematisk med klima og naturnøytralitet som prinsipp i all planlegging nasjonalt, regionalt og lokalt.
4. Det er viktig at omstillingen ikke forsterker eksisterende økonomiske og sosiale ulikheter, eller går på bekostning av urfolks- og minoritetsrettigheter. Trøndelag fylkeskommune støtter en videreføring og videreutvikling av Rådet for rettferdig omstilling i arbeidslivet. Vi støtter også utvalgets anbefaling om at den samiske befolkningen involveres bedre i offentlige beslutninger om klima- og arealpolitikk.
5. Trøndelag fylkeskommune stiller seg bak anbefalingene om at tilgangen på nok fornybar kraft vil være avgjørende for at Norge skal lykkes med sine klimamål, og støtter derfor at det legges økt vekt på energieffektivisering, samtidig som fornybar energiproduksjon økes. Fylkeskommunen mener det er fornuftig å se areal-, energi- og klimapolitikk i sammenheng, der man først bør vurdere om det er mulig å omgå

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Regional

energibehovet (unngå), deretter at det tas i bruk utslippsfrie og fornybare kilder (flytte) og så energieffektive løsninger (forbedre).

6. Trøndelag fylkeskommune stiller seg i hovedsak bak utvalgets sentrale anbefalinger på areal og natur, og at forvaltningen av arealene i større grad må ta utgangspunkt i at dette er en begrenset ressurs. Vi er enig i at det kreves en aktiv, tydelig og helhetlig arealpolitikk, og bruk av flere virkemidler for å realisere målene for klima og natur. Tydeligere nasjonale rammer må gi rom for en differensiert arealpolitikk som ikke reduserer kommunenes beslutningsmyndighet i arealplanleggingen. Dette er i tråd med Regional plan for arealbruk for Trøndelag. Det må også tas hensyn til at situasjonen er ulik mellom kommuner og at det er geografiske ulikheter i landet ellers.
7. Det må innføres en enhetlig metodikk for klimabudsjett og areal- og naturregnskap. Dette bør bygge på eksisterende arbeid som allerede er gjort regionalt. Innføring av krav om «planvask» kan være fornuftig, men da er det viktig at kommunene har ressurser og kompetanse til å gjennomføre dette. Areal- og naturregnskap kan være nyttige verktøy i gjennomføringen av "planvask».
8. Trøndelag fylkeskommune er positiv til at det settes egne klimamål for sektoren for skog og arealbruk. Disse må utformes slik at det stimuleres til redusert nedbygging av produktivt skogareal, og størst mulig opptak og lagring av CO₂. Det formelle skogvernet bør vurderes styrket framfor innføring av en meldeplikt ved hogst av gammel skog.

Skogens funksjon må synliggjøres i klimaregnskapet, og det må prioriteres tilrettelegging for skogplanting, effektiv skogforvaltning og FOU/innovasjon innenfor skognæringa.

9. Ny politikk i jordbrukssektoren vil ha stor betydning for Trøndelag, og det vil være svært viktig for fylket at en stor andel av restutslippene forbeholdes jordbruket. Det må være langsiktighet og forutsigbarhet i innføringen av virkemidler for bønder som skal investere for lavutslippssamfunnet. Virkemidlene må innrettes slik at de i større grad vektlegger forhold som ivaretar omstilling til et lavutslippssamfunn. Jordbruksavtalen må bidra til å gi ønsket omstilling på gårdsnivå. Korteist matproduksjon er viktig i et lavutslippssamfunn. I utredningen er sammenhengen mellom forsterking av regionale matsystemer, reduksjon av transport av mat/fôr og økning av andelen norskprodusert mat ikke tilstrekkelig utredet.
10. Havbruks- og fiskerinæringen blir, som del av det totale matsystemet, i liten grad omtalt i klimautvalgets rapport. Klimautvalgets rapport burde bl.a. ha sett på økonomiske virkemidler tiltenkt utprøving og implementering av mer miljøvennlige fremdriftsløsninger, infrastruktur for lading, energieffektiv fartøyutforming og lignende. Trøndelag fylkeskommune vil anbefale at man først innhenter mer kunnskap før man setter forbud mot bunntråling, som foreslått i utredningen.
11. Trøndelag fylkeskommune støtter forslaget om samling av transportetatene i en felles etat, og at kunnskapsgrunnlaget om transport og mobilitet utvides. Transportsystemet bør utvikles samlet, på tvers av ulike transportformer og regioner. Planleggingen og utviklingen av framtidens transportsystem må ta utgangspunkt i lavutslippssamfunnet, og ikke være en videreføring av den historiske transportutviklingen.
12. Utredningen legger for lite vekt på sirkularitet i produksjonssiden av norsk økonomi, og kommunenes rolle i å legge til rette for samlokalisering og samarbeid mellom bedrifter, for eksempel i industrielle symbioser. Dersom offentlige innkjøp skal kunne drive fram etterspørsel etter sirkulære eller lavutslippsløsninger, må det iverksettes virkemidler som gjør at man unngår ytterligere press på offentlige budsjetter. Dette burde ha kommet bedre fram i utredningen.

13. Næringslivet som aktør i klimaomstillingen er for lite omtalt i utredningen. Ulike interesseorganisasjoner, næringsorganisasjoner, klynger og nettverk har svært viktig rolle i dette arbeidet. Utredningen beskriver i liten grad *hvordan* næringslivet skal omstille seg til lavutslippssamfunnet, det vil si behovet for samhandling, etablering av næringsstrukturer og bredden av verktøy og virkemidler som må tas i bruk. Fylkeskommunen har en vesentlig mobiliseringsrolle mot næringslivet gjennom det etablerte virkemiddelapparatet.
14. Det trengs en tydeligere politikk og felles styringsverktøy som både privat og offentlig sektor måles på. Politikken må være troverdig og langsiktig. Samtidig må denne støttes opp med økonomiske og regulatoriske tiltak som oppleves som nødvendige og rettferdige. I tillegg må det være aksept for lavere aktivitetsnivå og endret adferd for å nå målene. Politisk lederskap og lederskap generelt er en av de viktigste nøkkelfaktorene for å sikre at klimaarbeidet prioriteres og tiltakene blir satt ut i livet.

Det må være en kost/nytte vurdering av alle klimatiltak der det tydelig fremgår kostnad pr. tonn redusert CO₂ og en prioritering av de tiltakene som gir størst effekt pr. investert krone.
15. En «sjekkliste for lavutslippssamfunnet», som foreslått av utvalget, vil være til stor hjelp for å vurdere statlig, regional og kommunal politikk og ivareta de komplekse sammenhengene mellom klima, natur og omstillingsbehov i lokalsamfunn og næringsliv.
16. Karbonprising gjennom det europeiske kvotemarkedet er viktig for å utvikle verdikjeden for karbonfangst og lagring i Trøndelag. Trøndelag fylkeskommune støtter at det arbeides for en tverrpolitisk forpliktende opptrappingsplan for CO₂-avgiften også etter 2030 som er i tråd med nasjonale klimamål.
17. Ordningen med CO₂-priskompensasjon gir ikke tilstrekkelig insentiv mot nullutslipp i de kvotepliktige virksomhetene. Trøndelag fylkeskommune støtter at det kommer sterkere virkemidler for å styrke sammenhengen mellom industripolitikk og klimapolitikk.
18. Trøndelag fylkeskommune støtter videre utprøving av avtaler som et virkemiddel i klimapolitikken. Dette kan gjøre at kommunene får sterkt eierskap til målsettingene og får med seg hele lokalsamfunnet på tiltak, ser flere sektorer i sammenheng og får bedre effekt av klimatiltakene.
19. Det må etableres kriterier for måloppnåelse ved gjennomføring av areal- og klimapolitikken. En vurdering av måloppnåelse bør foretas i hver valgperiode, før nye kommunevalg, slik at befolkningen kan legge dette til grunn ved valget.
20. Trøndelag fylkeskommune støtter at det etableres egne kompetansesentre for kommunene som kan bidra til økt kompetanse på blant annet arealforvaltning, sirkulærøkonomi og energieffektivisering. Det er naturlig at fylkeskommunene får ansvaret for etablering og drift av slike sentre. Dette sikrer både demokratisk forankring og nødvendig lokal tilpasning i samsvar med utvalgets anbefaling. Fylkeskommunene har en betydelig kompetanse på statistikk, analyse, kartverktøy, plan, klima og natur. I tillegg er det viktig å tydeliggjøre fylkeskommunens veiledningsrolle i det videre arbeid i tråd med plan- og bygningslovens § 3-2.
21. Trøndelag fylkeskommune støtter utvalgets forslag om å gi kommunene større ansvar for utviklingen til lavutslippssamfunnet og forankre kravene til kommunene i lov. Vi mener imidlertid at utredningen i sine anbefalinger ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til at lokalt selvstyre og kommunens myndighetsutøvelse er svært krevende på komplekse områder, slik som en klimaomstilling vil være. Dette gjelder spesielt på områder som vil være upopulære i befolkningen og næringslivet, og når statlig sektor bidrar med forventninger som har store målkonflikter i seg. En overføring av

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Regional

større ansvar til kommunene *forutsetter* at kommunene får støtte, verktøy og ressurser som er nødvendig for ivaretagelse av denne viktige og krevende oppgaven.

22. For å få til en mer samordnet og målrettet oppfølging av klima- og naturutfordringene gjennom kommunenes planleggingsarbeid, er det viktig å satse på veiledning av kommunene, verktøy som areal-, natur- og karbonregnskap, kompetansehevingstiltak, samt tydeligere og evt. strengere lovgivning. Dette kan bidra til at det ikke er så stort behov for bruk av innsigelser. Fylkeskommunes rolle når det gjelder veiledning og kompetanseheving av kommunene på dette området kan videreutvikles og styrkes ytterligere.
23. Det regionale leddet og perspektivet har fått for liten plass i utvalgets rapport. Regionreformen la til grunn at store samfunnsutfordringer krever regionale løsninger. Fylkeskommunen kan i stor grad bidra i klimaomstillingen som samfunnsutvikler, mobiliserer, samordner og støttespiller. Det er viktig å sikre en samstemthet mellom lokalt, regionalt og nasjonalt nivå i gjennomføringspolitikken. Fylkeskommunen kan være en ressurs og delta aktivt i å sette kommunene i stand til å få et regionalt og nasjonalt overblikk i sitt arbeid med klima og arealforvaltning.
24. Det er nødvendig at staten samordner seg langt bedre på sentralt nivå for å sikre en mer effektiv og tverrsektoriell klimapolitikk.
25. Vi mener utredningen ikke belyser sammenhengene i de skogbaserte verdikjedene godt nok. Det legges opp til restriksjoner på hogst og råvareforsyning, uten at en har analysert i hvor stor grad dette vil forsinke erstatning av fossile produkter og produksjoner i det grønne skiftet. Det kan være hensiktsmessig å utforme en helhetlig skogforvaltningsstrategi som kombinerer vern, spesielt hensyn til bevaring av gammelskog, samtidig som man aktivt driver forvaltningen av øvrig skogbruksareal på en måte som fremmer bærekraftig utvikling og bidrar til god verdiskapning hos de skogbaserte næringene.
26. Trøndelag Fylkeskommune mener at en eventuell avkarbonisering av energiproduksjonen ute på sokkelen må gjøres uten at det benyttes elektrisk kraft fra land. Det må være opp til oljeselskapene selv å finne løsninger for sitt energibehov. Det er svært betenkelig om oljeselskapene skal få adgang til å benytte seg av elektrisk kraft fra fastlands Trøndelag - uten noen krav til kompensierende kraftproduksjon. En alternativ løsning kan også være fangst og lagring. Trøndelag Fylkeskommune mener elektrifisering av sokkelen, med fornybar energi fra land er utfordrende. Trøndelag styrer mot et kraftunderskudd på fornybar energi innen få år. Dette vil medføre en fare for at etablerte industriarbeidsplasser legges ned, at det ikke skjer ny verdiskapning og at det blir vanskelig å omstille Trøndersk næringsliv frem mot 2050.
27. I forbindelse med nytt EU- direktiv som vil bli behandlet før sommeren registrere fylkestinget at mange er bekymret for konsekvensene. EU har satt seg som mål at alle boliger, nye som gamle, skal være nullutslippsboliger innen 2050. Endelige regler for opptrapping vil komme som EU- direktiv. Et krav om energiklasse F vil gjelde 200 000 eneboliger og tomannsboliger i Norge og det vil være et behov for til dels store utbedringer. Fylkestinget mener derfor det er viktig med gode støtteordninger til energieffektivisering. Fylkestinget vil også poengtere at husbankens ordninger må innrettes slik at de kan nyttes til formål om energieffektivisering.
28. Trøndelag fylkeskommune mener at vi må holde fast på at ren og rimelig strøm skal være et viktig mål for energipolitikken. Rimelig strøm skal være et gode for befolkningen i Norge og et konkurransefortrinn for bedriftene.

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Regional

Trøndelag fylkeskommune vil til slutt påpeke viktigheten av å ha støtte i befolkningen og blant de folkevalgte for å lykkes i arbeidet med å bli et lavutslippssamfunn. Dette er nødvendig for å få endring i holdninger og handlinger blant folk flest, og en gjennomføring av selve politikken mot lavutslippssamfunnet. Befolkningen må se nytten og viktigheten av lavutslippssamfunnet, og det må, gjennom blant annet holdningsskapende arbeid, fokuseres på de positive sidene ved å leve i et slikt samfunn. Videre bør det, i tillegg til påbud, utvikles positive virkemidler for å få befolkningen til å ta valg i riktig retning mot lavutslippssamfunnet.

Fylkesdirektørens saksutredning legges ved som underlagsdokument til saken.

Med vennlig hilsen

Sigrid Tørriseng Angen
Seksjonsleder Regional

Monica Ness
Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Kopimottakere:

STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG

VEDLEGG:

Fylkesdirektørens saksutredning til Fylkestingets møte 29. februar 2024

Nummererte vedlegg som følger saken:

1. Klimautvalget 2050 sin [NOU «Omstilling til lavutslipp – veivalg for klimapolitikken mot 2050», NOU 2023:25](#)
2. [Oppsummering av innholdet i NOU 2023:25](#)
3. [Klimagassutslippene i Trøndelag i 2022](#)

Andre refererte dokumenter i saken:

- [Fylkesutvalgets innspill til Klimautvalgets delrapport om en helhetlig klimapolitikk](#), sak 220/22, 4. oktober 2022.
- [Klimautvalgets delrapport – Utvalgets foreløpige vurderinger](#)
- [#Klimafrokost: Klimautvalget 2050: Hvordan skal Norge nå klimamålene?](#)
Opptak og presentasjoner v/Klimautvalgets leder, Martin Schanke
- [Trøndelags strategi for klimaomstilling – «Sånn gjør vi det»](#)
- [Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag 2022-2025](#)
- [Regional plan for \(bærekraftig\) arealbruk](#)
- [Kompetansestrategien for Trøndelag 2023-2027](#)
- [Trøndelags klimabudsjett, rapport utarbeidet av Asplan Viak](#)
- [Trøndelag fylkeskommunes klimabudsjett](#)
- [Arbeid med Regional planstrategi 2024-2027 – Satsingsområder på klima og natur](#)
- [Regional plan for arealbruk](#)
- [Administrativt innspill fra Trøndelag fylkeskommune til NTP-prosessen og beslutningsunderlaget denne skaper](#) (brev av 06.12.22).
- [OECDs revisjonsrapport fra 2022 Norwegian Long-term plan for Research and Higher Education](#)
- [Meld. St. 6 \(2018 – 2019\) – Oppgaver til nye regioner](#)
- [Regionale planer for ivaretagelse av villrein](#)

Sammendrag:

NOU 2023: 25 *Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050* er på høring. I saken orienterer fylkesdirektøren om de punktene som har størst betydning for Trøndelag fylke og fylkeskommunens rolle. I fylkesdirektørens innstilling legges det fram et forslag til høringsuttalelse fra Trøndelag fylkeskommune.

Bakgrunn:

Klima- og miljødepartementet har sendt på høring NOU 2023: 25 *Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050*. Fylkeskommunens høringsfrist er 29. februar. Utredningen er utarbeidet av Klimautvalget 2050 som ble oppnevnt ved kongelig resolusjon den 13. august 2021. Utvalgets mandat var å gjøre en helhetlig gjennomgang av veivalgene Norge står ovenfor for å nå klimamålet i 2050, og vise hvordan Norge kan bli et lavutslippssamfunn i 2050, på en mest mulig kostnadseffektiv måte, med effektiv ressursbruk og et konkurransedyktig næringsliv. Omstillingen må også bidra til en utvikling som sikrer naturmangfoldet og et bærekraftig velferdssamfunn. Utvalget skulle vurdere måloppnåelse og nytte i forhold til den samfunnsøkonomiske kostnaden. Klimautvalgets utredning ble overlevert Klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen 27. oktober 2023.

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Regional

Den 4. oktober 2022 ble Klimautvalgets delrapport om en helhetlig klimapolitikk behandlet i fylkesutvalget i FU-sak 220/22. Det politiske vedtaket og saksutredningen ble oversendt til Klimautvalget som Trøndelag fylkeskommunes innspill til delrapporten.

Regjeringen skal i løpet av 2024 legge fram en stortingsmelding om klima fram mot 2035 på veien mot lavutslippssamfunnet i 2050, samt en stortingsmelding om naturmangfold for å følge opp den nye internasjonale naturavtalen av desember 2022. Trøndelag fylkeskommune ved Tomas Iver Hallem deltok på innspillmøte for Midt-Norge om disse stortingsmeldingene den 29. januar 2024.

Faktiske opplysninger:

Klimautvalgets NOU 2023: 25 utreder hvordan Norge kan bli et lavutslippssamfunn i 2050. Utredningen ser på hvordan omstillingen til et samfunn hvor så å si alle utslipp av klimagasser er fjernet for godt, vil påvirke ulike samfunnsområder som bl.a. energisystemet, natur og arealer, matsystemet og transportsystemet. Den ser også på hvordan virkemiddelbruk, styringssystem og beslutningssystem bør endres for å legge til rette for omstillingen.

Klimautvalgets rapport er delt inn i fire hovedtema:

1. Det nasjonale og internasjonale perspektivet
2. Det faglige perspektivet innenfor 9 prioriterte områder
3. Veivalg og virkemidler
4. Organisering for klimaomstilling, herunder planlegging, gjennomføring og systematisk evaluering av klimapolitikken

Utredningen har en rekke anbefalinger til hvordan Norge skal kunne bli et lavutslippssamfunn i 2050.

Klimautvalgets hovedanbefalinger for klimaomstilling i Norge oppsummeres i følgende 8 punkter:

- Alle beslutninger som tas i dag må baseres på et mål om at så godt som alle klimagassutslipp i Norge må være fjernet for godt innen 2050. Norsk klimapolitikk må vektlegge varig omstilling til nullutslipp og tempoet i omstillingen må økes.
- All politikk og alle beslutninger må ta utgangspunkt i at alle ressurser er knappe.
- Arealpolitikken må begrense tap av natur og bidra til bevaring av naturens karbonlagre.
- Det må koste mer å slippe ut.
- Det må være en bred tilnærming til virkemiddelbruk hvor juridiske, økonomiske og pedagogiske virkemidler benyttes.
- Planer og beslutningssystemer må ta utgangspunkt i at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050.
- Det må på en mer systematisk måte tas hensyn til hvordan norsk politikk virker på andre lands mulighet til omstilling.
- Norge er avhengig av fortsatt tett samarbeid med EU om klimapolitikken.

En oppsummering av hovedtrekkene i de ulike kapitlene er vedlagt saken. Utvalgets hovedanbefalinger er lagt inn som en link under de enkelte kapitlene nedenfor.

Drøftinger:

Fylkesdirektøren mener at NOU 2023: 25 *Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050* gir en god oversikt over mange av dilemmaene og utfordringene Norge står overfor for å bli et lavutslippssamfunn. Klimautvalgets utredning tar imidlertid for liten grad hensyn til viktigheten av å ha støtte i befolkningen og blant de folkevalgte. Dette er bl.a. nødvendig for å få endring i holdninger og handlinger, og en gjennomføring av selve politikken. For å få med folket over til et lavutslippssamfunn, er det viktig at man får en positiv holdning til gjennomføringen av

klimaomstillingen. Utredninger har ikke fokus på dette, og det er ikke vist de positive sidene ved å leve i et lavutslippssamfunn.

Fylkesdirektøren mener at ungdommene, som representerer framtiden, bør få en tydeligere stemme inn i klimadebatten. Ungdommene har ønsket seg mer spillerom og etterlyst mer samarbeid med politikerne i Trøndelag. Dette fremkommer bl.a. i et debattinnlegg i Adressa den 9. september i 2023: [Hvorfor vil ikke de voksne gi oss mer spillerom? - adressa.no](#). I Trøndelag har vi en god erfaring med «Klimaverksted for ungdom» som legger til rette for medvirkning og involvering blant innbyggere, og da med hovedvekt på ungdom. Viktigheten av å tilrettelegge for ungdomsdeltakelse i klimadiskusjonene og -arbeidet, og hvordan dette kan gjøres er ikke belyst i utvalgets NOU.

Fylkesdirektøren har nedenfor kommentert hovedsakelig på de temaene som oppfattes som har størst påvirkning på Trøndelag fylke og på fylkeskommunens ansvarsområder.

Utredningens del I: Utgangspunkt for omstillingen

Fylkesdirektøren mener at NOU 2023: 25 *Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050* beskriver utfordringsbildet godt, oversiktlig og tydelig. Trøndelag har i stor grad samme utfordringsbilde som landet for øvrig. Siden 2009 har utslippene i Trøndelag økt med 10,5 % eller 314 200 tonn CO₂-ekv. Trøndelag er det fylket med størst økning i utslippene i Norge. Vi står derfor ovenfor en svært omfattende omstilling i fylket, og utfordringene er mange og omfattende fram mot lavutslippssamfunnet.

Utsliffsframskrivingene i 2050 viser at hovedandelen av restutslippene må forbeholdes jordbruket og petroleumssektoren på grunn av omfanget av aktiviteten i disse sektorene. Dette vil være svært viktig for Trøndelag som er et stort jordbruksfylke.

Trøndelag fylkeskommune skal ta sitt ansvar for klima- og naturutfordringene. Dette er ett av hovedsatsingsområdene i forslag til Trøndelagsplanen - Regional planstrategi for 2024 – 2027. Ansvaret skal følges opp gjennom:

- en grønn omstilling av næringsliv og lokalsamfunn
- å sikre arealbruk og energiforsyning som muliggjør en bærekraftig utvikling og grønn omstilling
- å være robust i møte med klimaendringene
- å ta ansvar for Trondheimsfjorden, og gjennom en grundig prosess bedre den økologiske tilstanden til fjorden
- å jobbe for å bevare naturmangfoldet
- å sikre fornybare og fremtidsrettede løsninger som dekker energibehovet til hele fylket

Trøndelagsplanen – regional planstrategi for 2024–2027 skal legges fram for politisk behandling i februar/mars, høring våren 2024 og er planlagt vedtatt i Fylkestinget i juni 2024. I planstrategien framgår det hvordan ansvaret for klima- og naturutfordringen må følges opp i rulleringen av regionalt planverk i fylkestingsperioden.

Regional plan for arealbruk (2023-2030), Regional strategi for klimaomstilling (2021-2030), Regional plan for vannforvaltning (2022-2027), Regionale planer for ivaretagelse av villrein og Verdiskapingsstrategien (2022-2025) er regionalt de viktigste verktøy for å sikre at Trøndelag tar sitt ansvar for klima- og naturutfordringene. I tillegg vil andre regionale planer og strategier ha innvirkning på dette hovedsatsingsområdet. Det jobbes blant annet med en Energistrategi mot 2050 som skal beskrive hvordan vi sikrer kraft og nett til næring og industri, men også hvordan ressursene skal utnyttes bedre og smartere. Det er i dag knapphet på arealressurser, et stramt arbeidsmarked og anstrengte råvaremarkeder ([fylkesutvalgets vedtak 228/23](#) av 07.11.2023).

Utredningens del II: En bred omstilling

Klimautvalget innfører et nytt rammeverk for tiltak som de forkorter med UFF (unngå-flytte-forbedre). Dette rammeverket er gjennomgående på de prioriterte områdene i utredningen. Fylkesdirektøren mener i utgangspunktet at dette er et godt rammeverk som vil danne grunnlaget for en ny forvaltning av de knappe ressursene, men selve begrepet skaper negative assosiasjoner til klimaomstillingen. Siden dette rammeverket er så sentralt i utvalgets rapport og i den kommende omstillingen, bør det jobbes videre med en begrepsbruk og kommunikasjon som er mer positivt ladet.

Fylkesdirektøren har følgende merknader til de ni prioriterte områdene som ansees som viktigst for å få til en bred omstilling:

Usikkerhet og rettferdighet i omstillingen

Liste over Klimautvalgets anbefalinger om usikkerhet og rettferdig omstilling

Fylkesdirektøren mener det er viktig at klimatiltak ikke fører til at marginaliserte grupper må ta en uforholdsmessig stor belastning for løsningene som velges. Det er svært uheldig hvis omstillingene forsterker eksisterende økonomiske og sosiale ulikheter, eller går på bekostning av urfolks- og minoritetsrettsrettigheter. Det må også ligge rettferdighetsprinsipper bak både fordelingen av kostnader for utslippsreducerende tiltak, men også når støtteordninger og nye inntektsmuligheter blir tilgjengelig. Fylkesdirektøren støtter at Rådet for rettferdig omstilling i arbeidslivet videreføres og videreutvikles. Dette kan bidra til tverrsektoriell innsats og god forankring i den nordiske modellen.

Det er viktig at alle tiltak for omstilling i næringslivet er solid tuftet på den nordiske modellen. Tverrsektorielt samarbeid fremheves som nøkkelen til vellykket omstilling, både i utvalgsrapporten og i den nyreviderte Kompetansestrategien for Trøndelag 2023-2027. Klimaendringer vil i særlig grad føre til økt behov for kompetanse innen grønn omstilling, digitalisering og internasjonalisering. Det er stor grad av samsvar mellom utvalgets anbefalinger, Kompetansestrategien for Trøndelag og Kompetansebehovsutvalgets rapporter.

Historien til det samiske samfunnet i Norge gjør at det er spesielt viktig hvordan samiske interesser blir inkludert og ivaretatt i overgangen til et lavutslippssamfunn. Dette gjelder både prosessuelt; hvordan det samiske samfunnet blir inkludert i politikktutviklingen og beslutningsprosessene, og materielt, at det tas hensyn til samisk samfunn og kultur i overgangen til et lavutslippssamfunn. Trøndelag må forholde seg til at det foregår et menneskerettighetsbrudd på Fosen. I omstilling til lavutslipp må vi ta dette bruddet i betraktning. Fylkesdirektøren slutter seg til utvalgets anbefaling om at den samiske befolkningen involveres bedre i offentlige beslutninger om klimapolitikk.

Energisystemet

Liste over Klimautvalgets anbefalinger om energisystemet

Fylkesdirektøren stiller seg bak Klimautvalgets anbefalinger om at tilgangen på nok fornybar kraft vil være avgjørende for at Norge skal lykkes med sine klimamål. Fylkesdirektøren støtter videre utvalgets anbefalinger om at energieffektivisering prioriteres, samtidig som at fornybar energiproduksjon økes.

Klimautvalget skiller seg fra Energikommisjonens rapport ved å peke på at mandatet til Energikommisjonen la til grunn at rikelig tilgang kraft skulle opprettholdes og at dette skulle være grunnlaget for norsk industri i framtiden. Klimautvalget fremhever i sin rapport at kraftproduksjon ikke kommer uten kostnader for samfunnet og naturen, og at

kraftprisene må tillates å reflektere at kraft er en knapp ressurs. En høyere strømpris vil også gjøre flere og større energieffektiviseringsprosjekter lønnsomme. Samtidig mener Klimautvalget at lav energibruk og energieffektivisering alltid må komme først, og at tiltak i energipolitikken bør tas ut ifra rammeverket *unngå-flytte-forbedre* (UFF), noe som også vil føre til at klima-, miljø- og energipolitikk vil henge bedre sammen. Fylkesdirektøren mener det er fornuftig å se areal-, energi- og klimapolitikk i sammenheng, der man først bør vurdere om det er mulig å omgå energibehovet (unngå), deretter at det tas i bruk utslippsfrie og fornybare kilder (flytte) og så energieffektive løsninger (forbedre).

Dagens kraftsystem må gjennomgå en omstilling, noe som vil kreve betydelige grep i lovgivning, myndigheter og forvaltning. Teknologier knyttet til alternative energibærere i transportsystemet finnes, men de står foran en krevende oppskalering og markedsutvikling, og et tett samarbeid mellom offentlige og private aktører er viktig. I Trøndelag har klyngen Renergy etablert seg som en nasjonalt ledende klynge som bidrar til bærekraftig verdiskaping og raskere omstilling til fornybarsamfunnet, finansiert av blant annet Trøndelag fylkeskommune.

Energiomstilling krever at vi utnytter det eksisterende kraftsystemet bedre. Vi trenger juridiske og økonomiske virkemidler for å hjemle krav til energieffektivisering i husholdninger og næring, samt utnyttelse av overskuddsvarme fra industrien.

Arealer og natur

[Liste over Klimautvalgets anbefalinger for areal- og natur](#)

Klimautvalgets rapport samsvarer godt med satsingsområder i Trøndelags foreløpige utkast til regional planstrategi, med Regional plan for arealbruk i Trøndelag og Trøndelag fylkeskommune sitt arbeid med arealregnskap.

Fylkesdirektøren slutter seg til utvalgets syn på at forvaltningen av arealene i større grad må ta utgangspunkt i at arealer er en begrenset ressurs. Hovedregelen bør være å bruke rammeverket *unngå-flytte-forbedre* (UFF), som betyr å unngå nedbygging og at dette skjer ved fortetting på allerede bebygd areal. Dersom ikke dette går, må nedbygging skje på arealer med lite karbonlager. Siste utvei er å kompensere for nedbygging gjennom å restaurere et annet område.

Anbefalingen om å legge fram egen sak til Stortinget om helhetlig nasjonal arealpolitikk med tanke på klima og natur både på land, i kystsonen og til havs, virker fornuftig. Det samme gjelder en oppdatering og gjennomgang av lovverket for å styrke klima- og naturhensyn. Ut fra fylkesdirektørens syn bør det vurderes nærmere å innføre et system med betaling for de som nyter godt av å bygge ned natur. Det kan etter fylkesdirektørens syn også vurderes mulighet for å legge større ansvar på utbyggere for å restaurere annen natur dersom verdifull natur bygges ned permanent.

Fylkesdirektøren mener det er viktig med tydeligere nasjonale rammer og støtter derfor utvalgets anbefaling om tydeligere prioritering mellom ulike mål og hensyn for kommunene. Disse nasjonale rammene bør imidlertid ikke redusere kommunenes beslutningsmyndighet i arealplanleggingen og må ta hensyn til at situasjonen er ulik i ulike deler av landet.

Fylkesdirektøren støtter tiltak for å videreutvikle systemer for organisering og oppfølging av arealpolitikken som kan gi gode beslutningsprosesser. Areal- og naturregnskap vil i den sammenheng være svært viktige verktøy, både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Trøndelag fylkeskommune har i 2023 utarbeidet [arealregnskap for Trøndelag og alle kommunene i Trøndelag etter samme mal som «Agder-modellen»](#). Arealregnskapet beregner også klimavirkningen av planforslag. Trøndelag fylkeskommune vil jobbe med å videreutvikle arealregnskapet til også å inneholde et naturregnskap som verktøy for regional- og kommunal planlegging, i samarbeid med kommunene og andre.

Det bør vurderes om et mål om arealnøytralitet kan innføres på et nasjonalt nivå og hvordan dette kan følges opp regionalt. En slik vurdering bør også si noe om områdene i sjø og hav og hvordan disse skal inngå. Det bør også ses nærmere på definisjon av begrep som arealnøytralitet og naturnøytralitet. I tillegg bør det vurderes hvordan statlige og regionale myndigheter kan støtte og veilede kommuner som ønsker å sette mål om arealnøytralitet etter felles mal. Utvalget peker i denne sammenheng på at det bør utarbeides nasjonal oversikt over planlagte og faktiske arealbruksendringer som oppdateres og offentliggjøres hvert år. Fylkesdirektøren mener det er viktig å avklare grensesnittet mellom utarbeiding av nye nasjonale og eksisterende regionale oversikter og systemer, som for eksempel arealregnskap.

For å begrense nedbygging av karbonrike arealer og verdifull natur vesentlig foreslås det å innføre krav om «planvask» ved revidering av kommuneplan og reguleringsplaner eldre enn 5 år og krav om «prosjektvask» for vedtatte samferdselsprosjekter som ikke er gjennomført. Fylkesdirektøren mener dette kan være fornuftige tiltak og at areal- og naturregnskap kan være nyttige verktøy i oppfølgingen. Likevel mener fylkesdirektøren at en så omfattende «planvask» vil være ressurskrevende for kommunene, og i dagens ressurssituasjon svært vanskelig å gjennomføre. Det er derfor viktig at krav om dette legges opp slik at de er godt samstemt med tiltak for å bedre ressurssituasjonen i kommunene.

For havarealer anbefales det innført et system for bindende, helhetlige arealplaner der ansvaret for gjennomføring og oppfølging av planprosessen er plassert ett sted. Fylkeskommunen og kommunene har ikke ansvar utenfor plan- og bygningslovens grenser og fylkesdirektøren synes dette virker som en fornuftig løsning for havområdene. Det er imidlertid viktig å vurdere planer for utbygging i havområder og konsekvenser dette får innenfor plan- og bygningslovens område. Det er derfor viktig at regional myndighet blir involvert i planprosessene.

Karbonbinding – skog

Fylkesdirektøren stiller seg positiv til at det settes egne klimamål for sektoren for skog og arealbruk. Disse må utformes slik at det stimuleres til redusert nedbygging av produktivt skogareal, og størst mulig opptak og lagring av CO₂ i skog, tre, og gjennom at treprodukter erstatter fossile produkter. På denne måten vil det samtidig legges til rette for at skog- og trenæringen kan bidra til en grønn omstilling av økonomien, jf. nasjonale og regionale målsetninger formulert blant annet gjennom regjeringens veikart for Grønt industriløft, Trøndelagsplanen og Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag.

Fylkesdirektøren mener det formelle vernet bør vurderes styrket framfor innføring av en meldeplikt ved hogst av gammel skog. Fredning av skog er et nasjonalt ansvar, som ikke kan skyves over på skogeier og resten av næringa. Kartlegginger og kunnskap må prioriteres. Dette som et grunnlag for en framtidsrettet, bærekraftig forvaltning av skogarealene.

Matsystemet

[Liste over Klimautvalgets anbefalinger for matsystemet](#)

Matsystemet omfatter produksjon, bearbeiding, distribusjon, handel, konsum og håndtering av avfall fra mat. Matsystemet er stort, og knytter faktorer som klima, miljø, infrastruktur og institusjoner sammen med verdikjeden for mat. Det norske matsystemet er variert, og det er mye forskjellig matproduksjon. I Norge omfatter matproduksjonen produkter fra havbruk, fiskeri og jordbruksprodukter som grønnsaker, matkorn, meieriprodukter og kjøtt.

Ny politikk i jordbrukssektoren vil ha stor betydning for et jordbruksfylke som Trøndelag. Om lag 60 prosent av verdiskapinga i trøndersk jordbruk kommer fra drøvtyggere som utnytter gras og lokalt korn til kjøtt og melkeproduksjon. Redusert

forbruk av rødt kjøtt og mer plantebasert kosthold vil redusere verdiskaping og sysselsetting i Trøndelag. Dette vil imidlertid være en konsekvens av omstilling til et lavutslippssamfunn forutsatt at forbruket av rødt kjøtt skal reduseres betydelig. Fylkesdirektøren vil påpeke behovet for systemiske endringer for å kunne nå mål om utslippsreduksjon i matsektoren, og et behov for god innretning av støtteordninger. Det er svært viktig med en god forutsigbarhet i landbruksnæringen mot omstillingen til lavutslippssamfunnet. Det må være en langsiktighet i innføringen av virkemidler for bønder som skal investere for lavutslippssamfunnet.

Fylkesdirektøren mener det er viktig å opprettholde og forsterke regionale matsystemer for å redusere transport av mat og fôrråvarer og øke andelen norskprodusert fôr. Konkurransesituasjonen i matsektoren bidrar til økt transport og sentralisering av matproduksjon og verdiskaping. Over tid tappes distriktene for produksjonsvolum på grunn av ulemper med avstand til befolkningsentre og handelens logistikkentre. Dette utfordrer muligheten norsk landbruk har til å redusere avhengigheten av importerte fôrråvarer. Landbruk i hele landet er avgjørende for å produsere mer mat på egne ressurser. Dette vil kreve at vi opprettholder og forsterker regionale matsystemer, for å redusere transport av mat og fôrråvarer og øke andelen norskprodusert fôr. Disse sammenhengene er viktige for å redusere klimagassutslippene i vårt matsystem. Dette kommer ikke tydelig nok fram i Klimautvalgets utredning.

Jordbruket er i stor grad en politisk styrt næring, hvor juridiske og økonomiske virkemidler benyttes til å oppnå mål for samfunnet. Virkemidlene må innrettes slik at de i større grad vektlegger forhold som ivaretar omstilling til et lavutslippssamfunn. Jordbruksavtalen må bidra til å gi ønsket tilpassing på gårdsnivå. Dette innebærer mer allsidig planteproduksjon og kjøttproduksjon basert på lokale ressurser. Styrking av det regionale matsystemet, hvor råvareproduksjon, foredling og logistikk løses regionalt, er også viktig for å oppfylle anbefalingen fra utvalget. Korteist matproduksjon og matberedskap er viktige stikkord her.

Havbruks- og fiskerinæringen er, med unntak av støtteordninger, på linje med jordbruket preget av omfattende reguleringer og mål for næringen. Dagens fiskeripolitikk bør i større grad støtte opp under bruk av energieffektive løsninger, tilrettelegge for bruk av ny teknologi på sjø og landsiden, og gjennom videreutvikling av dagens reguleringer stimulere til omlegging til lavutslippsløsninger.

Fiskerinæringen blir, som del av det totale matsystemet, i liten grad omtalt i klimautvalgets rapport. Dette blir spesielt synlig i sammenheng til de tydelige kravene som stilles til jordbrukssektoren. Klimautvalgets rapport kunne med fordel ha løftet frem økonomiske virkemidler tiltenkt utprøving og implementering av mer miljøvennlige fremdriftsløsninger, infrastruktur for lading, energieffektiv fartøyutforming og lignende.

Klimautvalgets anbefaling om å forby bunntråling til klimaeffektene er bedre kartlagt, står ikke i sammenheng til øvrige tiltak som er presentert under kapitlet om matsystemet. Et slikt forbud vil medføre negative konsekvenser for fiskerinæringen. Fylkesdirektøren mener at Klimautvalgets anbefaling for matsystemet om; *«Innhente mer kunnskap om opptak og lagring av karbon i karbonlagre til havs og innlemme kunnskapen i fiskeriforvaltningen»* vil være dekkende for et faktabasert forbud mot bunntråling. Fylkesdirektøren vil derfor anbefale at man først innhenter mer kunnskap før man setter forbud mot bunntrålingen.

Transport og mobilitet

[Liste over Klimautvalgets anbefalinger for transport](#)

Klimautvalgets anbefalinger for transport og mobilitet sammenfaller med viktige elementer i [Trøndelag fylkeskommunes samferdselsstrategi](#) og [Regional strategi for klimaomstilling](#).

Utredningen argumenterer for en systematisk prioritering av tiltak som reduserer etterspørsel etter transport og flytter transport over til energi- og arealeffektive transportformer. Mindre vekt på høy hastighet i veisystemet framheves som et tiltak som kan redusere transportsystemets forbruk av ressurser som energi og areal. Mindre effektive bærere av fornybar energi, som hydrogen eller biodrivstoff, bør etter utvalgets mening forbeholdes transport som ikke lett kan elektrifiseres direkte (med kjøreledning/induksjon/batterier). Fylkesdirektøren mener dette er gode og generelt klimariktige betraktninger. På den andre siden er det ikke helt utenkelig at regionale markeder og verdikjeder for hydrogen og bioenergi kan vise seg å bli minst like bærekraftige løsninger for avgrensede deler av transportsystemet, som for eksempel busser som kjører lange, men få ruter i spredtbygde strøk.

En sentral anbefaling fra utvalget er at *«transportsystemet utvikles samlet på tvers av ulike transportformer og regioner, og tar utgangspunkt i det transportsystemet man vil ha i fremtiden, ikke hva en videreføring av historiske trender vil tilsi.»* Et slikt paradigmeskifte for statlig transportplanlegging er like riktig som det er vanskelig å gjennomføre med dagens kunnskap og fragmenterte organisering. Fylkesdirektøren støtter forslaget om samling av de ulike transportetatene i en felles etat, og at kunnskapsgrunnlaget om transport og mobilitet utvides. Endring av etablerte praksiser i statlige etater med faglig stolthet skjer best gjennom bred involvering, som inkluderer fylkeskommunal og kommunal forvaltning, brukere og kommersielle aktører. Dette kan underbygges med henvisning til [administrativt innspill fra Trøndelag fylkeskommune til NTP-prosessen og beslutningsunderlaget denne skaper \(brev av 06.12.2022\)](#).

Økonomisk aktivitet, velferd og sirkularitet

Liste over Klimautvalgets anbefalinger for økonomisk aktivitet, velferd og sirkularitet

Utredningen slår fast at det er nødvendig å erstatte dagens økonomiske og politiske systems forventninger om økonomisk vekst med målsetninger for velferd som kan oppnås i et lavutslippssamfunn. Dette krever en endring i det politiske ordskiftet som må skje på alle styringsnivåer, og analyser og verktøy som gjør det mulig å utforme politikk og tiltak for et velferdssamfunn innenfor planetens tålegrenser.

Utredningen fokuserer i stor grad på forbrukssiden av sirkulærøkonomien, råvarebruk og materialflyten av fornybare og ikke-fornybare ressurser. Dette er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å oppnå en sirkulær økonomi. I tillegg til de endringene som må skje på forbrukersiden for å redusere ressursbruk, må det gjøres store endringer på hvordan produksjon kan foregå. Fylkesdirektøren mener det burde ha vært lagt større vekt på strategier for ressursutnyttelse på produksjonssiden. Norges fastlandsindustri er ofte hjørnesteinsbedrifter som bruker mye energi, nettkapasitet, areal, vann og andre råvarer. Kommunenes rolle som arealmyndighet og samfunnsutvikler i omstillingen av hvordan produksjon kan lokaliseres og organisere i et lavutslippssamfunn, for eksempel i industrielle symbioser, er ikke tilstrekkelig beskrevet.

Rollen som offentlig innkjøper vil være en viktig driver i omstillingen til lavutslippssamfunnet. Utredningen reflekterer imidlertid ikke barrierene som ligger i pressede offentlige budsjetter, demografiske endringer og økte infrastrukturkostnader knyttet til kommunale tjenester. Dersom offentlige innkjøp skal kunne drive fram omstilling, blant annet ved å øke etterspørsel etter sirkulære eller lavutslippsløsninger, må det iverksettes virkemidler som kan gjøre at man unngår ytterligere press på offentlige budsjetter. Fylkesdirektøren mener at dette bør komme bedre fram i utredningen.

Innovasjon, omstilling og næringsstruktur

Liste over Klimautvalgets anbefalinger for innovasjon, omstilling og næringsstruktur

I klimaomstillingsarbeidet må det etablerte regionale næringsapparatet brukes og styrkes med kompetanse, kapasitet og stimulerende virkemidler. Skal vi lykkes i

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Regional

omstillingen til lavutslipp må arbeidet tas «ned i etablerte strukturer». Det bør unngås at det bygges nye strukturer i omstillingsarbeidet til lavutslipp, men at etablerte strukturer nyttes.

I mai 2023 inngikk fylkeskommunene, Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet en forpliktende samarbeidsavtale om bruk av nasjonale og regionale ressurser for å stimulere utvikling og omstilling innen næring, innovasjon og forskning. De vil samarbeide spesielt innenfor grønn næringsutvikling. Ved å skape et mer forpliktende samarbeid mellom partene ønsker de å legge til rette for dialog om nasjonal politikkutforming og sikre en bedre bruk av regionale og nasjonale virkemidler. Fylkeskommunen har en vesentlig mobiliseringsrolle mot næringslivet gjennom det etablerte virkemiddelapparatet.

Utredningen har i liten grad beskrevet rollene og oppgavefordelingen i omstillingsarbeidet med næringslivet. Mye kan løses med omforente langsiktige og forutsigbare nasjonale mål, samt god og samordnet planlegging og kommunale planer. Både interesseorganisasjoner, virkemiddelapparat, næringsorganisasjoner, klynger og nettverk har en viktig rolle i dette arbeidet. Fylkesdirektøren mener dette burde ha fremkommet langt tydeligere i utredningen.

Mange i næringslivet og næringslivets støtte- og virkemiddelapparat ønsker å bidra i klimaomstillingen. Utredningen viser i liten grad *hvordan* disse kan bidra; på behovet for samhandling, strukturene og bredden av verktøy som må tas i bruk for å lykkes både nasjonalt og regionalt. Fylkesdirektøren mener at utredningen burde ha vært langt mer konkret i å peke ut hvordan næringslivet skal bidra og hvilke verktøy som gir muligheter i det videre arbeidet.

Samfunnsutfordringene må løses gjennom omstilling og utvikling av næringslivet og offentlig sektor i regionene og lokalsamfunnene. Norge har et naturressurs- og kompetansebasert næringsliv. Distriktene er en viktig del av løsningen. Det er store forskjeller i næringsstrukturen mellom regionene, og det regionale arbeidslivets behov endrer seg raskt. Utredningen bør orienteres sterkere mot mulighetene som ligger i regionene, innen nærings- og arbeidslivet, forskning og utdanning og gjennom innsats som operasjonaliseres regionalt og koordineres av fylkeskommunene.

Norges fotavtrykk

[Liste over Klimautvalgets anbefalinger for Norges fotavtrykk](#)

Utredningen viser til at norsk forbruk er svært høyt i global målestokk og har et betydelig miljøfotavtrykk. Beregninger fra OECD viser at Norge har det tredje høyeste materielle forbruket av OECD-landene. Utslippene er i størrelsesorden litt lavere enn de norske territorielle, og utgjør en viktig utslippsfaktor. Det er derfor viktig at både forbruk og aktivitet reduseres for å redusere utslippene. At vi i Norge må arbeide for å redusere forbruket og med det fotavtrykket, er en retning av samfunnet som fylkesdirektøren slutter seg til.

Petroleumssektoren

[Liste over Klimautvalgets anbefalinger for petroleumssektoren](#)

NOU 2023:25 viser til at det ikke er mulig å fjerne alle utslippene knyttet til utvinning av olje og gass så lenge det er utvinningsaktivitet. De viser til at selv med elektrifisering og bruk av karbonfangst og -lagring vil det i et 2050-perspektiv være betydelige restutslipp fra olje- og gassutvinning knyttet til blant annet lekkasjer, fakling, lasting og lossing av petroleum og prosessanlegg. Petroleumssektoren er derfor en av de sektorene som også i 2050 vil bidra med omfattende utslipp. Klimautvalget viser til at det må utformes en ny politikk i petroleumssektoren for å vurdere hvor mye utslipp som kan reserveres sektoren i et lavutslippssamfunn. Fylkesdirektøren støtter forslaget om å utarbeide en

strategi for sluttfasen av norsk petroleumsvirksomheten. Vi mener dette er en god løsning for å se hvordan en slik nedskalering kan løses rent praktisk over det tidsrommet det planlegges for.

Utreddingens del III: Veivalg og virkemidler

Liste over Klimautvalget anbefalinger til del III: Veivalg og virkemidler

For å få til en klimaomstilling mot et lavutslippssamfunn, er legitimitet, tverrsektoriell handling, sosial bærekraft og virkemidler som skaper lokal forankring, svært viktig. For å skape legitimitet og styringskraft er det nødvendig at de ambisiøse målene og forpliktelsene forstås. Det trengs en tydeligere politikk og felles styringsverktøy som både privat og offentlig sektor måles på. Politikken må være troverdig og langsiktig. Samtidig må denne støttes opp med økonomiske og regulatoriske tiltak som oppleves som nødvendige og rettferdige. I tillegg må det være aksept for lavere aktivitetsnivå og endret adferd for å nå målene. Politisk lederskap og lederskap generelt er en av de viktigste nøkkelfaktorene for å sikre at klimaarbeidet prioriteres og tiltakene blir satt ut i livet.

Klimautvalget har utarbeidet en «Sjekkliste for lavutslippssamfunnet». Denne synes å være til stor hjelp for å vurdere statlig, regional og kommunal politikk og ivareta de komplekse sammenhengene mellom klima, natur og omstillingsbehov i lokalsamfunn og næringsliv.

Global oppvarming kan ses på som en markedssvikt ettersom bedrifter ikke betaler den reelle kostnaden som samfunnet må betale for at økonomisk aktivitet fører til klimagassutslipp. Karbonprising gjennom det europeiske kvotemarkedet er viktig for å utvikle verdikjeden for karbonfangst og lagring i Trøndelag. Karbonprising gjennom nasjonale skatter og avgifter for å bidra til utvikling av nullutslippsteknologi og skalering av grønne forretningsmodeller er viktig. Fylkesdirektøren støtter at det arbeides for en tverrpolitisk forpliktende opptrappingsplan for CO₂-avgiften også etter 2030 som er i tråd med nasjonale klimamål.

Klimagassutslippene for Trøndelag økte i 2022 og den største utslippssektoren er industrien. I 2021 mottok bedrifter i Trøndelag 314 millioner NOK i indirekte kompensasjon og 723 tusen tonn tildelte klimakvoter. Denne CO₂-priskompensasjonsordningen gir ikke tilstrekkelig insentiv mot nullutslipp i de kvotepliktige virksomhetene. Fylkesdirektøren støtter at det her kommer sterkere virkemidler for å styrke sammenhengen mellom industripolitikk og klimapolitikk.

Det er klart at en vellykket omstilling til et lavutslippssamfunn krever ulike typer av spisskompetanse og delvis helt ny kompetanse. Trøndelag har ambisjoner om å være langt framme på dette området, også i internasjonal målestokk. Vi nevner spesielt fagmiljøene i og omkring NTNU. Det er eksempelvis stor aktivitet på nøkkelområder som utvikling av fornybar energi, samt innen karbonfangst og -lagring.

Vi er nå i en spesiell situasjon med et vedvarende og konjunktur-uavhengig underskudd på arbeidskraft på grunn av demografiske endringer. Dette påvirker omstillingsmulighetene og kan etter hvert sette oss i en situasjon der vi i større grad må prioritere arbeidskraftressursen dit det er størst behov. En slik prioritering kan også skje gjennom politiske signaler omkring dimensjoneringen av utdanningstilbud. Inngripende tiltak på dette området, kan imidlertid lett bli upopulære og dermed krevende politisk.

I offentlig sektor stiller klimautfordringene særlig store krav til planleggingskompetanse, men det er allerede nå store utfordringer på dette området i flere kommuner, både kompetanse- og kapasitetsmessig. Det er derfor viktig at det legges til rette for utdanning av nye planleggere, men også at det raskt gis tilbud om etter- og videreutdanning for de som allerede jobber i sektoren.

Fylkesdirektøren støtter at det etableres kompetansesentre for kommunene, som kan bidra til økt kompetanse om arealforvaltning, sirkulærøkonomi og energieffektivisering. Sentrene kan gjøre det lettere å få alle til å dra lasset i samme retning. Fylkeskommunene bør få ansvaret for etablering og drift av slike kompetansesentre. Omstillingen til et lavutslippssamfunn blir en sentral oppgave de nærmeste tiårene. Ved å legge ansvaret til det regionale folkevalgte nivået, sikres både demokratisk forankring og nødvendig lokal tilpasning i samsvar med utvalgets anbefaling. En slik løsning vi også være godt i samsvar med intensjonen i regionreformen.

Utredningens del IV: Organisering for klimaomstillingen

Liste over Klimautvalget anbefalinger til del IV: Organisering

Utredningen viser til at Norge trenger et bedre system for omstilling, noe fylkesdirektøren er enig i. Norge har en tradisjon med et sterkt statlig sektoransvar og et sterkt kommunalt selvstyre. Utvalgets anbefalinger tar utgangspunkt i et behov for sterkere statlig styring ved å pålegge kommunene utslippsreduksjon gjennom lovendring, og at kommunene skal være ansvarlig for å utføre reduksjon i egen kommune. Dette vil være en svært utfordrende øvelse med den tradisjonen og styringsmodellen vi har i dag. Lokalt selvstyre og kommunens myndighetsutøvelse er svært krevende på komplekse områder som vil være upopulære i befolkningen og næringslivet, f.eks. ved myndighetsutøvelse etter Plan- og bygningsloven. Dette er spesielt krevende når statlig sektor bidrar med forventninger som har store målkonflikter i seg. Fylkesdirektøren mener at dette er svært viktige problemstillinger som Klimautvalget ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til i sine anbefalinger.

Kommunenes rolle:

Fylkesdirektøren er enig i utvalgets beskrivelse om kommunenes sentrale rolle i omstillingen til et lavutslippssamfunn, og støtter utvalgets forslag om å gi kommunene større ansvar for utviklingen til lavutslippssamfunnet og forankre kravene til kommunene i lov. Kommune-loven gir en god struktur for hvordan dette kan gjøres gjennom å utarbeide klimamål med tilhørende gjennomføringsplan for utslippsreduksjoner og økt opptak innenfor kommunens geografiske område. Dette er *under forutsetning* av at kommunene får de nødvendige verktøyene og ressursene som er nødvendig for ivaretagelse av denne viktige og krevende oppgaven. Forskning viser at mange kommuner allerede i dag har få ressurser til utviklingsarbeid både til det som er definert som næringsutvikling og øvrig utviklingsarbeid.

For å få til en mer samordnet og målrettet oppfølging av klima- og naturutfordringene gjennom kommunenes planleggingsarbeid, er det viktig å satse på veiledning av kommunene, verktøy som areal-, natur- og karbonregnskap, kompetansehevingstiltak, tydeligere og evt. strengere lovgivning. Dette kan bidra til at det ikke er så stort behov for bruk av innsigelser. Fylkeskommunens rolle når det gjelder veiledning og kompetanseheving av kommunene på dette området kan videreutvikles og styrkes ytterligere. Dette vil også være i tråd med utvalgets anbefaling i kapittel 6.6 der det står at: «Fylkeskommunens rolle i arealpolitikken og rollen som regional planmyndighet utvikles, for eksempel med ambulerende ressurslag for kommunene». Det sistnevnte er også i tråd med plan- og bygningslovens §3-2 der det står at regional planmyndighet (fylkeskommunen) skal veilede og bistå kommunene i deres planleggingsoppgaver, mens statsforvalteren skal påse at kommunene oppfyller plikten til planlegging etter loven.

På bakgrunn av dette er det litt overraskende at det i utredningens kapittel 18.2 er trukket frem at statsforvalterens rolle bør videreutvikles når det gjelder samordning og veiledning av kommunene i arbeidet med samfunns- og arealplaner. Det åpnes også opp for at statsforvalteren i større grad enn i dag skal kunne samordne ulike planer og prioriteringer for blant annet areal, transport og næringsliv innenfor hver region. Videre står det at statsforvalteren kan ha en viktig funksjon knyttet til veiledning og som ressurscenter. Dette mener vi innebærer en større overføring av veiledningsrollen fra

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Regional

fylkeskommunen til statsforvalteren, som vi ikke kan se er nærmere begrunnet i utredningen, og som også virker å stå noe i motstrid til anbefalingene i kapittel 6.6. Det er derfor viktig å tydeliggjøre fylkeskommunens veiledningsrolle i det videre arbeidet, i tråd med plan- og bygningslovens § 3-2. Forholdet mellom ressursenter som er foreslått lagt hos Statsforvalteren og etablering av kompetansesenter må også avklares.

Det er viktig med et styrket kompetansenivå i kommunene i plansaker. En slik styrking kan for eksempel skje ved økte krav og forventninger til fylkeskommunens kompetanse og rolle i dette. Vi ser at det er behov for bedre styring og samlokalisering av blant annet næringsareal med tanke på ressurstilgang og bruk knyttet til energi, vann, arbeidskraft og materialstrømmer.

Fylkesdirektøren synes det er en god ide å arbeide videre med utprøving av avtaler med kommuner for å bidra til å nå Norges klimamål. I Trøndelag har vi to bygdevekstavtaler, som omfatter seks kommuner. Trøndelag fylkeskommune har det koordinerende ansvaret og vil trekke fram to styrker med avtaler som samarbeidsform:

- Kommunene får sterkt eierskap til målsettingene og får med seg hele lokalsamfunnet på tiltak for å oppnå sine mål. I forhandlinger med staten kan kommunen se flere sektorer i sammenheng og bidra til at de kommer lenger, og får til mer, enn om hver sektormyndighet opptre hver for seg.
- Å inngå klimaavtaler med hver enkelt kommune vil også gi mulighet til å få til en bedre fordeling av knappe ressurser på regionnivå. Energi, areal og kompetanse er ulikt fordelt mellom kommunene og en best mulig utnyttelse av regionens samlede ressurser kan skje gjennom forhandlinger og avtaler.

Fylkeskommunen har også samarbeidsavtale med Innherred regionråd om oppfølging av Felles areal- og transportstrategi for Innherredsbyen 2021–2040. Vi mener dette er et godt grep for å sikre samhandling mellom ulike aktører og nivå.

Det foreligger per i dag ikke en enhetlig metodikk for klimabudsjett og areal-/naturregnskap, men det arbeides med å få dette på plass. En felles forståelse og grunnlag for hva som inngår i disse verktøyene mangler ennå, blant annet må det etableres målbare kriterier for gjennomføring av areal- og naturpolitikk og klimapolitikk. Disse kan være basert på areal- og naturregnskap og klimabudsjetter. Regionalt har vi tatt et ansvar for å sikre at vi i Trøndelag og alle kommunene skal få et areal- og naturregnskap som kan bidra til at måloppnåelse på klima, areal og natur vurderes i hver valgperiode, før nye kommunevalg. Dette vil bidra til at velgerne systematisk vil kunne vurdere om det er måloppnåelse på dette området, før de går til stemmeurnene.

Fylkeskommunens rolle:

Fylkeskommunen har ansvar for regional planlegging, sentrale velferdstjenester og virkemidler som påvirker samfunns- og næringsutviklingen. Gjennom sin regionale samfunnsutviklerrolle og ansvar for videregående opplæring, fagskoler, veg og samferdsel, kompetanse- og næringsutvikling, regionale forskingsfond, tilskuddsordninger osv. har fylkeskommunene oppgaver med stor betydning for utviklingen i lokalsamfunnene. Det regionale leddet er viktig for å ivareta regionale interesser og det overordnede bildet, blant annet når det gjelder klima, areal- og naturbruk, og koblingene mellom disse.

Fylkeskommunene har god oversikt over lokale forhold i kommunene gjennom veiledningsrollen vår. Vi kan være en ressurs og delta aktivt i å sette kommunene i stand til å få et regionalt og nasjonalt overblikk i sitt arbeid med klima og arealforvaltning.

Det regionale perspektivet har fått liten plass i utvalgets rapport og fylkeskommunen har ingen framtreddende rolle i utvalgets anbefalinger ved gjennomføring av klimapolitikken. Utvalgets anbefalinger retter seg primært mot nasjonalt og lokalt nivå. Fylkesdirektøren vil her påpeke viktigheten av å sikre en samstemthet mellom lokalt, regionalt og nasjonalt nivå i gjennomføringspolitikken. Fylkeskommunene har fått et

utvidet ansvar for regional utvikling, regional kompetansepolitikk, regional planlegging, mobilisering og samordning gjennom regionreformen. Reformen la til grunn at store samfunnsutfordringer krever regionale løsninger.

I arbeidet med regionreformen ble det vist til utfordringene med en sektorisert stat, spesielt på komplekse områder som klima og miljø, har et stort behov for samordning og helhetlige tiltak. Statens manglende evne til tverrsektoriell samordning er også påpekt i OECDs revisjonsrapport fra 2022 Norwegian Long-term plan for Research and Higher Education. På klimaområdet står mange samfunnsinteresser imot hverandre og dilemmaene er mange. Fylkesdirektøren mener det regionale nivået kan og bør spille en viktig rolle i dette arbeidet som mobiliserende og koordinerende aktør. Fylkeskommunen har et godt samarbeid med kommunene og god oversikt over utfordringene som kommunene står i. I Trøndelag har vi mange gode eksempler på at vi gjennom regionale planer og strategier gir strategisk retning, mobiliserer gjennom partnerskap for felles handling og samordner virkemidler og ressurser til felles beste for alle aktører. I tillegg er vi i dag, og kan i sterkere grad framover, være veileder og kunnskaps- og verktøyleverandør for kommunene, blant annet gjennom samordningen vi har for Regionalt planforum. Det er spesielt de små kommunene (som Trøndelag har mange av) som vil slite med å oppfylle statlige forordninger og pålegg.

Det er behov for å utvikle løsninger som fremmer samhandlingen på dette området, noe også utvalget påpeker i sin utredning. Fylkesdirektøren mener derfor at virkemidlene for innsats på regionalt nivå må styrkes og handlingsrommet for å prioritere må økes. Fylkeskommunene opplever bl.a. stort behov for tiltak som knytter utdanningsinstitusjoner til næringsliv, og som fremmer samarbeid mellom universiteter og forskningsinstitusjoner og privat og offentlig sektor. Regionale partnerskap er viktige arenaer for samordning og forpliktende samarbeid på tvers av sektorer. I prosessen for ny verdiskapingsstrategi har vi også registrert at forskingsaktørene etterspør mellomrom-kompetanse som kan rigge nye arenaer for å bringe forskere sammen på tvers av disipliner og institusjoner, og som kan fremme kopling mellom forskning, næringsliv og offentlig sektor. Fylkeskommunen kan være en slik fasilitator.

Fylkeskommunene kan spille en betydningsfull rolle i arbeidet med å realisere et lavutslippssamfunn, spesielt i ivaretagelse av lokale initiativer og prioriteringer. Det er av stor betydning at kommunene ikke står alene i beslutningene og prioriteringene som må tas for å bli et lavutslippssamfunn. Dette gjelder spesielt de mindre kommunene med få ressurser. Fylkeskommunene kan fungere som en støttespillere for kommunene og bistå dem i de kommende endringene, samtidig som det erkjennes at det er forskjeller i mulighetene for å oppnå dette i større byer kontra distriktskommuner.

Fylkeskommunene kan legge til rette for prosesser som sikrer en rettferdig fordeling av ressurser og økonomisk støtte i endringsprosessen. Det er avgjørende å benytte lokal kunnskap for å støtte opp om alle kommuner og områder, også kommuner med begrenset ressurser, slik at de kan være en del av den kommende overgangen til et lavutslippssamfunn.

Som påpekt ovenfor, er næringslivet som aktør i klimaomstillingen for lite omtalt i utredningen. Offentlig sektor har ansvar og oppgaver av stor betydning for næringslivet, blant annet innenfor utdanning, fysisk og digital infrastruktur, stedsutvikling og arealplanlegging. Kommunene har viktige roller både som tjenesteyter og gjennom sitt utviklingsarbeid mot bl.a. næringslivet, men forskning viser at mange kommuner har få ressurser til slikt utviklingsarbeid. Fylkeskommunen har en vesentlig mobiliseringsrolle gjennom det etablerte virkemiddelapparatet mot næringslivet. Dette burde ha blitt mer utfyllende omtalt under utredningens del som omhandler gjennomføringen av klimapolitikken.

Økonomiske konsekvenser

Det internasjonale klimapanelet rapporterer om økende økonomiske tap som følge av klimaendringer og ekstremhendelser, særlig i direkte utsatte sektorer, som jordbruk,

skogbruk, fiskeri, energi og turisme. Framover forventes det at de økonomiske tapene blir høyere med økende global oppvarming.

Det er ikke mulig å anslå hva de økonomiske kostnadene for Trøndelag fylkeskommune og Trøndelag for øvrig vil bli ved en overgang til lavutslippssamfunnet i 2050. Men desto lenger vi utsetter gjennomføringen av politikken på området, jo større vil kostnadene bli, både med tanke på gjennomføring av tiltak for å redusere klimagassutslippene og de økonomiske tapene ved en klimaendring.

Konsekvenser for klima og miljø

Klimaendringene truer mennesker, økosystemer og natur. FNs klimapanel slår nå fast at virkningene av oppvarmingen inntreffer ved lavere temperaturer enn tidligere beregnet. Alle verdens regioner er allerede berørt.

Valgene som tas dette tiåret, vil påvirke kloden i tusenvis av år. Det blir stadig færre muligheter til å sikre en levelig og bærekraftig framtid for alle. Framover vil enhver økning i temperatur gi flere og mer intense ekstremhendelser og gjøre en klimarobust utvikling vanskeligere.

I løpet av kort tid vil risikoen for klimafarer øke i alle verdens regioner. Framover vil stadig flere hendelser kunne skje samtidig og påvirke hverandre på tvers av sektorer og regioner. Oppvarmingen vil gi et stadig mer komplekst risikobilde. Les mer om hovedfunnene i IPCCs synteserapport i 6. hovedrapporten (2023) [HER](#).

Konsekvenser for folkehelse

Klimaendringer har allerede hatt negative effekter på fysisk og mental helse. Ekstrem varme har allerede ført til menneskers dødsfall. Klimaendringer har også gitt flere tilfeller av infeksjoner som smitter fra mat og vann. Vektorbårne sykdommer som denguefeber og borreliose har økt, sykdommer har oppstått i nye områder, og virus og bakterier i havet har økt noen steder. Mer regn og varme har ført til større forekomst av diare, kolera og andre mageinfeksjoner.

Utfordringer for mental helse knyttes til høyere temperaturer, traumer fra ekstremhendelser, angst og stress for fremtidige hendelser og tap av livsgrunnlag og kultur. Framover forventes en signifikant økning i for tidlige dødsfall og andre helseproblemer på grunn av klimaendringer og relaterte ekstreme hendelser.

Fylkesdirektørens konklusjon:

Fylkesdirektøren mener at saksutredningen gir et dekkende bilde av de temaene som er mest vesentlig å uttale seg om. Høringsuttalelsen til NOU 2023: 25 fra Trøndelag fylkeskommune er sammenfattet i fylkesdirektørens innstilling til saken.